

Ковальчук С. П.,
Студ. гр. ОА-51,
Національний лісотехнічний університет України,
Науковий керівник — Колінько Н. І.
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ «СТАНДАРТ-КОСТИНГУ» НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В системі управління підприємством одним з головних процесів є процес обліку, аналізу та контролю витрат господарської діяльності. Вивчення та застосування багатьох положень передбачає подальше дослідження проблем інтеграції вітчизняної системи обліку з міжнародною.

Методологію обліку витрат і порядок їх розкриття у фінансовій звітності, поняття оцінки, визнання та класифікації витрат, розкриваються МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 2 «Запаси», МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 23 «Витрати на позики» та ін. У Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів витрати розглядаються як зменшення економічних вигод протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів, або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам. Групування витрат за економічними елементами та статтями калькуляції є найбільш важливими ознаками їх класифікації.

Під калькулюванням у вітчизняній практиці обліку розуміють спосіб обчислення собівартості одиниці продукції, виконаних робіт та послуг. Слід відзначити, що перелік і склад статей калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) встановлюються підприємством самостійно і залежить від багатьох факторів. Таким чином, підприємства самостійно обирають метод обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.

У теперішній час на вітчизняних підприємствах найчастіше використовуються такі методи калькулювання фактичної собівартості продукції, як по передільний, позамовний, нормативний. При цьому по передільний та позамовний методи калькулювання дозволяють складати тільки звітну калькуляцію, а нормативний метод, який полягає в попередньому встановленні норм витрат на виробництво і обчисленні нормативної собівартості готової продукції, дозволяє складати попередню нормативну калькуляцію, що дає змогу контролювати витрати. Розглянута система обліку і калькулювання витрат має наступні переваги: попередній розрахунок очікуваних витрат на виробництво та реалізацію; визначення ціни на основі заздалегідь встановленої собівартості одиниці продукції; складання звітів про доходи та витрати з виділенням відхилень від нормативів та обов'язковим встановленням причин їх виникнення.

Система калькуляції собівартості за нормативними витратами найбільше підходить для підприємств, діяльність яких складається з низки загальних або повторюваних операцій, і для тих, де можна визначити кількість вхідних ресурсів, необхідних для виробництва кожної одиниці продукції.

Важливою умовою ефективного функціонування нормативного обліку витрат і калькулювання собівартості є наявність заздалегідь розроблених і затверджених норм витрачання матеріальних і трудових ресурсів. Слід зазначити, що на сьогодні відсутні науково обґрунтовані норми, а нормування на основі минулих затрат в умовах інфляції - проблематичне. Використовуючи нормативний метод обліку та калькулювання собівартості продукції, часто припускаються помилок, що полягають у відсутності оперативного виявлення наявних відхилень або у виявленні їх тільки наприкінці звітного періоду; у неповному документуванні відхилень (частина їх не враховується);

необґрунтованому укрупненні об'єктів калькулювання; несистематичному виявленні причин відхилень та винуватців. За кордоном поширена система «стандарт-костинг», яка дає змогу оперативно контролювати та регулювати витрати на підприємстві шляхом їх передбачення та попереднього визначення можливих результатів, які планується одержати. Система «стандарт-кост» має такі характерні особливості: використання спеціальних рахунків для відображення наявних відхилень; відсутність документування відхилень, оскільки основне її завдання - не допускати їх; у разі виявлення відхилень завжди встановлюється, наскільки суттєві виявлені відхилення й для вирішення яких проблем вони використовуються.

Дані системи мають багато спільного. Загальними принципами для обох систем є: суворе нормування витрат, попереднє складання нормативних калькуляцій, розподільний облік та контроль витрат за діючими нормами і відхилень від них, систематичне узагальнення та аналіз відхилень з метою використання інформації для усунення негативних явищ, універсальність і можливість застосування за будь-якого традиційного методу обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. Разом з тим, слід звернути увагу і на такі розбіжності між ними, а саме:

- за системи обліку «стандарт-костинг» відокремлений облік зміни норм не ведеться;

- нормативний метод орієнтується на документування відхилень, з установленням їх причин і винуватців; а стандарт-костинг ґрунтується на визначенні відхилень, дослідженні причин відхилень та прийнятті управлінських рішень;

- за системи «стандарт-костинг» стандартні витрати списуються безпосередньо на рахунок виробництва. Відхилення ж від норм можуть нагромаджуватися на окремих рахунках відхилень і повністю списуватися на фінансові результати підприємства.

Слід зазначити, що рахунки для обліку відхилень мають однакову структуру незалежно від варіанта обліку нормативних витрат, тобто незалежно від того, як ведеться рахунок «Виробництво»: по дебету і кредиту витрати й випуск відображаються за нормами, чи по дебету відображаються фактичні витрати, а по кредиту — списання витрат на випуск за нормативною собівартістю.

Система «стандарт-костинг» не передбачає аналітичного обліку витрат за об'єктами калькуляції (видами продукції, замовленнями і т. ін.). Витрати в межах стандартів обліковують на єдиному рахунку і лише для обліку відхилень від стандартів передбачають спеціальні рахунки типу «Відхилення по матеріалах», «Відхилення по оплаті праці» тощо. Несприятливі відхилення відображаються по дебету цих рахунків, а сприятливі — по кредиту.

В кінці звітної періоду всі сальдо по рахунках відхилень переносяться на рахунки запасів і витрат залежно від ситуації, яка склалася на кінець місяця. Однак, якщо вся продукція була повністю завершена виробництвом і продана, то всі відхилення переносяться на рахунок «Собівартість реалізованої продукції». Така методика значно полегшує аналітичний облік витрат.

Система нормативного обліку витрат і калькулювання собівартості передбачає детальний аналітичний облік у розрізі об'єктів віднесення витрат за трьома складовими: за нормами, зміни норм, відхилення від норм. Фактична собівартість виготовленої продукції визначається як алгебраїчна сума цих складових. Така методика обліку є більш трудомісткою та менш оперативною порівняно з системою «стандарт-костинг».

Таким чином, впровадження системи обліку «стандарт-костинг» в комплексі з ефективним налагодженням роботи планового відділу дасть змогу раціоналізувати виробничу діяльність промислових підприємств України.